

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

hoe ze het genogram toepast. Er komen mooie voorbeelden voorbij van haar manier van vraagstelling: Hoe kun je afwisselend luisteren met de pet van vader en de pet van bedrijfsleider? Kun je de vragen van je zoon zien als kansen om jullie band te versterken?

Dit compacte werk bevat een veelheid aan kennis. Het aantal quotes is wat veel, maar het boek is met veel souplesse geschreven, waardoor je als lezer meegezo-gen wordt. De reflectie na een casus werkt als een soort cliffhanger, maar laat ook ruimte voor heroverwegingen en bespiegelingen van de therapeut. De bijna luchtige schrijfstijl nodigt uit om dit veelomvat-tende boek te herlezen. Hoewel Wullaert aangeeft zelf niet op het podium te willen staan, heeft ze zichzelf met dit boek een terecht podium gegeven. Ik heb genoten van haar bevologenheid en voel me bondge-noot aan haar zijde. Ik rond graag af met een quote van Wullaert zelf: 'Beweging en

verandering komen tot stand wanneer we elkaar durven te raken met onze verhalen, onze angsten en onze dromen' (p. 50).

Trudy Bruins is werkzaam als gz-psycho-loog, psychotherapeut en systeemthera-peut (i.o.) bij GGZ Friesland. E-mail: trudy.bruins@ggzfriesland.nl

Referenties

- Böszörményi-Nagy, I. (1973). *Invisible loyalties – Reciprocity in intergenerational family therapy*. Harper & Row.
- Braun, D. (2021). *Patronen – Hoe families, organisa-ties en samenlevingen veranderen*. Corporate Antropologie.
- Helin, J. (2011). *Dialogical meetings in social net-works*. Routledge.
- Rober, P. (2017). *Gezinstherapeut zijn*. Acco.
- Shotter, J. (1993). *Cultural politics of everyday life – Social constructionism, rhetoric, and knowing of the third kind*. Open University Press.

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312026038001011>

Handboek seksuele gezondheid – Prakti-sche kennis voor zorgprofessionals

Peter Leusink, Minke de Boer, Maud Laza-roms & Marjo Ramakers (red.). (2025). Uit-geverij Van Gorcum. 480 pp., € 61,80
ISBN 9789465070292

Nele Van Daele

Het *Handboek seksuele gezondheid* is samen-gesteld door vier experts met complemen-taire achtergronden in medische, psycho-logische en seksuologische zorg. Peter Leusink is arts-seksuoloog en een belang-rijke stem in de integratie van seksuele gezondheid in de eerstelijnszorg. Minke de Boer is psycholoog-seksuoloog en systeem-therapeut, actief in zowel de ggz als het

onderwijs. Maud Lazaroms is gz-psycho-loog en consulent seksuele gezondheid, met expertise in therapie en professionali-sering. Marjo Ramakers is arts-seksuoloog en combineert haar klinische praktijk met onderwijs. Allen zijn ze lid van de Neder-landse Wetenschappelijke Vereniging voor Seksuologie (NVSS).

Samen schetsen zij een rijk en veelzijdig beeld van seksualiteit dat verder gaat dan het louter lichamelijke en ook relationele, psychologische en contextuele aspecten omvat. Seksuele vragen komen zelden als eerste klacht, maar het handboek toont overtuigend hoe belangrijk het is om sek-suele gezondheid en seksuele zorgen pro-actief te bevragen als normaal en waarde-vol onderdeel van het leven. Het boek richt zich primair op professionals in preven-

tieve en curatieve gezondheidszorg, van eerstelijnszorg tot publieke gezondheid, en is ook nuttig voor huisartsen, psychologen en andere hulpverleners die praktische handvatten zoeken om seksuele gezondheid bespreekbaar te maken.

Het handboek telt vijftientwintig thematisch opgebouwde hoofdstukken die samen een breed en geïntegreerd overzicht van seksuele gezondheid bieden. De onderwerpen variëren van biologische en psychosociale basiskennis tot seksuele diversiteit, relationele dynamieken, disfuncties en zorg voor specifieke doelgroepen zoals ouderen en mensen met een beperking. Ook preventie en beleid komen aan bod.

Elk hoofdstuk is geschreven door veldspecialisten, telkens met reflectieopdrachten, wat het bijzonder bruikbaar maakt. Daarnaast verwijst elk hoofdstuk naar online materiaal, waardoor het handboek praktisch en gemakkelijk in afzonderlijke delen te gebruiken is. Het handboek ademt een positieve, mensgerichte kijk op seksualiteit. Het leest vlot en combineert kennis met praktijkvoorbeelden. Daarmee maakt het waar wat de titel belooft: het reikt praktische richtlijnen aan voor professionals die in zorg en preventie werken.

Opvallend is dat het handboek expliciet aandacht besteedt aan relationele perspectieven op seksualiteit en dat thema's als gender, cultuur en zorgcontext in meerdere hoofdstukken terugkomen. Ook thema's zoals genderidentiteit, seksuele oriëntatie, levensfasevraagstukken en neurodiversiteit krijgen aandacht, wat aansluit bij hedendaagse praktijkvragen.

Het handboek onderscheidt zich door een frisse, niet-pathologiserende toon. Seksualiteit wordt niet gereduceerd tot een probleem of diagnose, maar gepresenteerd als een dynamisch, relationeel en levenslang proces. De seks-positieve invalshoek maakt het boek hoopvol en inspirerend: de

nadruk ligt op plezier, normaliteit en verbondenheid. De auteurs nodigen uit tot reflectie, zonder absolute normen voor 'goede seks'. Het accent op kracht en groeimogelijkheden benadrukt het leer- en ontwikkelpotentieel van cliënten.

Wat het boek sterk maakt, is de herkenbaarheid voor de dagelijkse praktijk. De hoofdstukken nodigen professionals uit actief te observeren en stil te staan bij eigen aannames, bijvoorbeeld wanneer waarden en normen botsen met die van cliënten.

Ook voor systeemtherapeuten biedt het veel herkenning. De auteurs denken relationeel en hanteren een narratieve bril waarin meerdere betekenissen van seksualiteit naast elkaar bestaan. Het boek beweegt tussen partnerrelatie op microniveau, professionele context op mesoniveau en cultuur en maatschappij op macroniveau, en overstijgt een louter gedragsmatige aanpak.

Bij nadere beschouwing benadrukken de hoofdstukken 'Hoe werkt seks' (1), 'De seksuele levensloop' (2), 'Cultuur en religie' (3) en 'Praten over seks' (5) het belang van het verkennen van de eigen seksuele leer- geschiedenis en van een zorgvuldige seksuele anamnese.

Belangrijk zijn ook de hoofdstukken die taboes doorbreken. Hoofdstuk 10, 'Mentale problemen en psychiatrische stoornissen', bespreekt de wisselwerking tussen mentale gezondheid en seksualiteit en biedt praktische handvatten om dit vaak verwaarloosde thema bespreekbaar te maken. Hoofdstuk 25, 'Gevoelens en grenzen binnen hulpverlening en onderwijs', behandelt emoties en grenzen in hulpverlening en onderwijs, plaatst de zorgverlener centraal en biedt handvatten voor zelfreflectie.

Een bijzonder waardevol hoofdstuk voor systeemtherapeuten is hoofdstuk 20, 'De context van de partnerrelatie'. Dit hoofdstuk richt zich expliciet op de relationele dimensie van seksualiteit binnen partner-

relaties en laat overtuigend zien hoe relationele tevredenheid en communicatie nauw verweven zijn met seksuele tevredenheid. De auteurs benaderen dit systemisch en benadrukken het belang van het tijdig betrekken van de partner. De integratie van seksuologie en systeemtherapie is historisch complex: relatietherapeuten hebben vaak beperkte scholing in seksuologie, terwijl seksuologen niet altijd systemisch zijn opgeleid. Dit hoofdstuk slaat een brug tussen beide disciplines en koppelt theoretische perspectieven op relaties, hechting en seksuele dynamieken aan praktische systemische inzichten. Voor therapeuten die *Emotionally Focused Therapy* (EFT) verder willen verbinden met seksualiteit is het extra interessant dat er aandacht wordt besteed aan negatieve interactiepatronen en de toepasbaarheid van EFT-methodieken binnen dit domein. Het boek zet hier een eerste verkenning in gang.

De kracht van dit werk ligt zeker in de veelzijdigheid en brede invalshoek. Van ontwikkeling tot diversiteit, van medische tot psychologische dimensies: het boek belicht seksualiteit in al haar lagen. Narratieven, biologische, hormonale, lichamelijke en sociale factoren krijgen aandacht en het taalgebruik is inclusief, met oog voor gender-, culturele en minderheidsperspec-

tieven. Oncomfortabele thema's worden besproken, en er is ruimte voor reflectie op eigen waarden, normen en barrières bij het bespreekbaar maken van seksualiteit. Dat maakt het boek informatief en vormend.

Voor systeemtherapeuten is het niet de ultieme systemische bijbel, maar een inspirerend vertrekpunt voor vervolg en verdieping. De systemische invalshoek zit impliciet in de toon die de lezer stimuleert om seksualiteit en seksuele gezondheid vanuit een relationeel perspectief te benaderen. Geest en lichaam krijgen een plek en er is een mooie aanzet om ook de partnerrelatie te integreren in de reflectie.

Alles bij elkaar is het een toegankelijke gids, als een Zwitsers zakmes, die professionals motiveert met seksualiteit aan de slag te gaan. Het is een must voor elke organisatie die seksualiteitsvriendelijk wil werken.

Nele Van Daele is klinisch psycholoog, seksuoloog en systeemtherapeut en werkt als zelfstandig therapeut in Groepspraktijk Huis Vie te Gent met focus op koppels met relationele en seksuele uitdagingen. Daarnaast is ze praktijkassistent aan de Universiteit Gent en geeft ze trainingen aan koppels bij Couple-up. E-mail: nele@huisvie.be

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312026038001012>

Preventie van zelfdoding bij adolescenten – Familie, school en gemeenschap als anker

Haim Omer & Anat Brunstein-Klomek (2025). Pelckmans Uitgevers. 199 pp., € 32,00
ISBN 9789463835558

Faye Koolen

'Jij zult het anker zijn dat de verleiding van de dood weerstaat!' (p. 106)

In dit boek wordt beschreven hoe Geweldloos Verzet, naast bestaande therapieën zoals dialectische gedragstherapie, cognitieve gedragstherapie, interpersoonlijke therapie en *Attachment Based Family Therapy*, van meerwaarde kan zijn in het werken met ouders van adolescenten die zich suïcidaal uiten. Geweldloos Verzet onderscheidt zich als interventie van andere therapieën omdat de medewerking van de adolescent niet nodig is. De interventie richt zich op het werken met de ouders,